

Mona Lisa

elrablása

Akét órányi *Gútentág, faszikáim*-nézés végére okosabb ember lettem. Abban az értelemben legalábbis mindenképp, hogy a film végére teljesen világossá vált, miért tülekedtek a pékség kuncaftjai oly eszementen Bolek Polívka körül, megszerzendő a szignóját. Jóleső érzéssel töltött el a tudat, hogy amikor pár nappal később hazatérek Emeséhez Brünnből, a Bohuš megszemélyesítő színész aláírását is magammal viszem majd a tárcámban, a pultoslánytól kapott számlanyomtatványon. Úgy éreztem, mintha aznap már csináltam volna valami hasznosat.

Pedig ha valaki valóban tevékenyen töltötte a kora délutánt, az a jelek szerint nem én voltam, hanem Szapáry Tibi. Ugyanis alighogy Polívka vigyorgó fizimiskája előtt lefutott a stáblista a telefon képernyőjén, Tibor barátom lépett a konyhába, diadalmas arkifejezéssel, a *Madzsari* újabb fejezetét lobogtatva. Lecsapta elem az asztalra a még nyomtatómeleg papírköteget, aztán rákezdtet:

– Nem futottál ki a film közben valami falnivalóért? Farkaséhes vagyok, Milánom.

Ja persze, majd én fogok neked ennivalóért futkorászni. Abból te nem eszel, barátom. Talán inkább ügyelnél rá, hogy ne legyen üres a hűtőd, ha vendéget hívsz, gondoltam magamban, de mire a gondolat kimondott szavakká vált, már így hangzott:

– Én is, barátom. Úgyhogy gyorsan zuhanyozz le, szedd rendbe magad, aztán meghívatsz valahol egy ebédre.

Ahogy kimeresztette a szemét, és teleszívta a tüdejét, abból láttam, hogy mondandóm a tűréshatárán túl landolt. Úgyhogy nekiláttam a kármentésnek:

– El vagyok kényeztetve, na. Ritka az olyan jó vendéglátó, mint te, Tiborom. Ráadásul ez a jó vendéglátó jó író is – intettem az asztalon heverő paksaméta felé. – Amíg elkészülsz, elolvasom a mai penzumodat.

Emlékezetből kell felidézni, hogyan göngyöltette tovább a történetet Tibi. Amikor pár nappal később, nagy sietségben felmarkoltam az éjjeliszekrényemen heverő kék dosszién felhalmozott kéziratstócot, eszembe se jutott, hogy a lakás különböző pontjain is hevernek fejezetek szertesét, éppen ott, ahol a frissen kinyomtatott szöveg olvasásával végzett alkalmi szerzőpárosunk másik tagja.

Emlékszem, Szapáry Tibi II. Józsefnél vette fel újra a történet vonalát. Azzal kezdte, hogy fellebbentette a fátylat arról: a közvélekedéssel ellentétben miért is volt valójában kalapos a „kalapos király”. Legjobb emlékezetem szerint valahogy így:

II. József nem csupán amiatt mondott le arról, hogy Szent István koronaékszerével iktassák be hivatalába, mert így hite szerint nem vonatkoztak rá azok a kötöttségek, amelyeket a Szent Korona rótt az uralkodóra. Már csak azért sem okoskodhatott így József, mert Ferdinánd óta minden Habsburg király tudván tudta, hogy a Jagelló Izabellától megkaparintott koronaékszer pusztán jól sikerült másolata volt az eredetinek, amely a Wawel gyilkjárójának valamelyik rejtett kőkamrájácskájában várta, hogy ismét olyan király fejére kerülhessen, aki amjén uralma alatt egyesíti Árpád szétszabdalt országát. József úgy tervezte: amint hatalma és tehetsége lehetővé teszi, hogy seregei birodalmához kapcsolják a lengyel kornázóvárost, és reményei szerint a krakkói falak között sikerül ráakadnia a magyarok Szent Koronájára, akkor majd éppen a koronaékszer birtoklása lesz a kulcs ahhoz, hogy végül akkora impériumot hajthasson az uralma alá, amelyet Róma bukása óta nem látott a világ. József okfejtése szerint ugyanis a Szent Korona valóban alkalmas arra, hogy jelképes hatalmát tényleges uralommá váltsa, feltéve, hogy birtokosa tudja, miként kell használni. Józsefnek uralkodása tizenharmadik évében, amikor a porosz királlyal, II. Friggyessel, valamint az oroszok Katalin cárnőjével szétporciózták Lengyelországot, alkalma volt megbizonyosodni arról, hogy a Szent Korona hatalmát – bár ezt igyekeznek nem nagyobbra verni – a többi uralkodó is ismeri és elismeri, lévén, hogy éppen a magyar koronaékszer birtokosaként nyújtotta be igényét sikerrel Galíciára. A fejlemények egyetlen, de annál nagyobb szépséghibája abban rejlett, hogy az Ausztriának jutó lengyel területekből éppen Krakkó maradt ki, amely továbbra is a lengyel-litván unió része maradt – nem csak koronázó-, de határvárosként is immár.

Azonban éppen a lengyelországi kaland vezetett ahhoz az egyezséghez, amely a legnagyobb titokban kötött meg Ausztria és Oroszország között, s amely az egyezségre lépő felek szándéka szerint egész Európa térképét át kellett volna, hogy rajzolja.

1787-es krími találkozójuk során Katalin cárnő bizalmas, négy szemközti tárgyalás során közölte a Habsburg uralkodóval, hogy bizonyítékaik vannak arra: a pletyka, amely időről időre felbukkan, igaz, és a magyar korona, amit II. József néhány évvel korábban szállíttatott Bécsbe, másolat csupán, és az eredetét valahol Krakkóban őrzik, ahol még mindig a lengyel az úr. Katalin cárnő a következő egyezséget ajánlotta Józsefnek: a poroszokkal hármasszövetségben ismét a maradék Lengyelország ellen indulnak, és ő garantálja, hogy Lengyelhon végső szétporciózásakor Krakkó Ausztriáé lesz majd. Ezután József felkutatja a Wawel falába rejtett igazi Szent Koronát, ha kell, akár azon az áron is, hogy a krakkói erődítmény minden egyes követ kimosdítja a helyéről. Amikor végre rátalálnak, József megkoronáztatja magát vele Pozsonyban, és a koronaékszer mágikus ereje önmagában is szavatolja majd, hogy a hozzá tartozó területeket könnyűszerrel visszafoglalja és az uralma alá hajtja az osztrák uralkodó, egészen az Al-Duna déli partjáig. Ezt követően majd a cári seregek gondoskodnak arról, hogy az előrenyomulás lendülete ne apadjon el, minek következtében Katalin cárnő rövidesen az összes európai területről kiszorítja az oszmánt, és kikiáltja az Új Bizánci Birodalmat. A Konstantinápolytól az északi jégmezőig terjedő új birodalom aztán hű szövetségesként a Habsburgok segítségére lesz abban, hogy ők pedig nyugat felé, egészen az Atlanti-óceánig tolják ki impériumuk határait.

Az egyezség megszületett. József fejében azonban hamarosan motoszkálni kezdett a gondolat: ha a Szent Korona hatalma valóban annyira erős, hogy képes viselőjét a szimbolikusan hozzá tartozó országok tényleges urává tenni, akkor miért ne lehetne néhány apró, de annál nagyobb jelképes jelentőségű módosítással kiterjeszteni az ékszer hatalmát újabb területekre is – netán olyanformán, hogy az Új Bizánci Birodalom birtoklására is jogalapot teremtsen majd.

Így lehetett, hogy míg az eredeti Szent Korona a montenegrói hegyek között megbúvó Madzsari falucska melletti rejtékhelyén várta, hogy ismét visszatérhessen a történelem színpadára, igazának gondolt másolata pedig a Wawel falai között csábította a hódítókat, II. József megbízta a Habsburg birodalom egyik legjobb ötvösét azzal, hogy – afféle főpróba gyanánt – alakítsa át a Bécsben őrzött koronamásolatot, hogy az, amikor majd eljön az ideje, igazolja a Habsburg uralkodó jogát az új Bizánc trónjára.

Így amikor végül 1790. február 21-én, II. József halálának másnapján Bécsből Budára szállították, és ott közszemlére tették a koronát, már az egykori bizánci császár, Dukász Mihály portréja ormótlankodott a jóval kisebb zománcképek szánt foglalatba forrasztva ott, ahol korábban Szűz Mária képmása díszítette az ékszert.

Hogy a korona hamis volta, vagy más körülmények hatására történt-e, nem tudhatni, de tény, hogy az Új Bizánci Birodalom létrehozására irányuló törekvések kudarcot vallottak, és a szisztovói békekötéssel II. József utódjának, II. Lipótnak mindössze Orsováig sikerült kijebb tolnia birodalma határait. Ami pedig a Lengyelországban őrzött, Európa uralkodói által eredetinek hitt koronát illeti, 1795-ben az osztrák uralkodó, a poroszok Frigyes Vilmosa, valamint Nagy Katalin cárnő nekiláttak, hogy Lengyelhon maradékát is szétporciózzák egymás között. A szövetséges seregek versenyfutását Krakkóért mi sem szemléltethetné remekebbül, mint hogy a koronázóvárost végül egyetlen nap alatt két megszállónak, az osztráknak és az oroszoknak is sikerült elfoglalnia. Am a Wawel falai közt őrzött koronát – a lengyel koronaékszerekkel együtt – végül a poroszok szerezték meg hadizsákmányként, bár a korabeli pletykák szerint II. Lipót és a cárnő készakarva intézték úgy, hogy a Hohenzollernnek katonái könnyedén elrabolhassák. Amint Berlinbe ér a préda, a porosz király úgysis ráereszti majd országa legjobb ötvösmestereit, és hamar kiderül, amire Nagy Katalin és Lipót császár már a Wawel falai közt rádöbentek – hogy a Bécsben őrzött koronaékszer krakkói párja is utánszat csupán. Ha pedig a porosz uralkodó azt hiszi majd, hogy az eredeti a két szövetséges-rivális uralkodó valamelyikének birtokában van, akkor csak nem fogja pedzegetni a kialakult status quót.

II. Frigyes Vilmos, valamint később fia, III. Frigyes Vilmos mesteremberei még évekig bíbelődtek a koronával, abban bízva, hogy a félreérthetetlenül árulkodó jegyek ellenére is sikerül majd fellelniük eredetiségének bizonyítékait. Egészen 1809-ig tartott, amíg végül az ötvösmestereknek, tudós történészeknek és a jelképtanban jártas teológusoknak sikerült meggyőzniük a királyt, hogy apját bizony csúnyán rászédték osztrák és orosz szövetségesei. Egy poroszot pedig nem lehet megtorlatlanul bolonddá tenni, s ha a bolonddá tevő nincs kéznél, akkor jobb híján az eset tárgyi bizonyítékai is alkalmasak arra, hogy lecsapjon rájuk a bosszú. A Szent Korona harmadfél évszázadon át Krakkóban őrzött másolatát a király parancsára beolvasztották – a lengyel uralkodók eredeti koronaékszereivel együtt.

– Na, rendben lesz? – hozta rám Tibor kis híján a szívbjajt. Annyira belefeledkeztem az olvasásba, hogy észre sem vettem, amikor bejött a konyhába és letelepedett az asztal másik végénél a hokedlire.

– Egy fejezetnek ez is jó lesz, igen – feleltem, és csak azért is magamban tartottam a kérdést, hogy, valóban ilyen sokat tud-e a historiáról, vagy pedig csak kiguglizza és összefüggő összeesküvés-elmélettel kombinálja a valós történelmi tényeket meg a hagymázás elméleteket. Ehelyett inkább megjegyeztem:

– Azért Thökölyt nem volt szép kihagynod. Az is szépen tudta járnai a pávatáncot a töröknek.

Nem illett volna össze Szapáry Tibi személyiségével, ha nem kezd el tüstént rátromfolni az én ötletemre.

– Rendben, vállalom Thökölyt, de csak akkor, ha te meg beleírsz egy fejezetet arról, hogy Mikes titkos kódot rejtett el a leveleiben, amiből egyértelműen kiderül: tudta, hogy Montenegróban őrizték a Szent Korona eredetijét.

Megpróbáltam hasonlóképpen tenyérbemászó módon viszonzni toklámpa-vigyorát.

– Azt majd szépen megírod te, Tibikém. Nem akarom mind elorozni előled az érdekebb részeket.

Láttam rajta, hogy legszívesebben elküldene valami nagyon cirkalmas nevű helyre. Ehelyett inkább azzal mentette a helyzetet, hogy még szélesebbre húzta ábrázatán a vigyort, és sürgetni kezdett:

– Most már hagyd a melót, Milánom, inkább szedelődzködj gyorsan, különben éhen veszünk. Meghívlak egy jó tatárbifsztekre.

Ismét a belváros felé indultunk el, de amint odaértünk ahhoz a fura, ék alakot formázó Bauhaus házhoz a kültéri edzőterem sarkánál, Tibor egy jobbkanyarral letért a Pellicováról, és ráfordult a völgy felé tartó lépcsősorra, amely egy meredek utcácskára vezetett minket. Bal felől négyemeletes tömbházak magasodtak, jobb oldalt azonban, a borostyánnal befürtött kőkerítések mögött csinos villák kínálták magukat a szépre éhes tekintetnek. Az egyikre még saroktornyot is építtetett a tervező, én pedig nem álltam meg, hogy ne képzeljem

el, milyen lehet a félkörben elrendezett ablakcskák mögül szemlélni, amint Tibor és jómagam lefelé ballagunk a meredélyen. Az utcácska egy széles, forgalmas útba torkollott, amelynek túloldalán irdatlan méretű gótikus templom uralta a horizontot. Még a Petrov-hegy tetején magasodó katedrálisnál is nagyobbak tűnt.

Szapáry Tibi követte a tekintetemet, aztán szokásához híven fitogtatni kezdte helyismeretét.

– Tudod, Milánom, hol vagyunk?

Hülye kérdésre hülye választ illik adni, gondoltam, és így feleltem.

– Tudom, Tibor. Brünnben.

– Annak is a legrégebbi fertályán, barátom – eresztette el a füle mellett provokációm Tibor. – A Régi Városháza a brünni sárkánnyal meg a jhlavai kerékkel, a Káposzta-tér meg a Szent Jakab templom az ülepét mutogató kisördöggel még gondolatban sem léteztek, amikor itt volt a város központja. Ami persze nem volt valami eszes döntés. Jó, a Svratka itt folyik a szomszédban, gyalog alig pár percre innen, tehát a vízi szállítás lehetőségét tekintve rendben van a dolog, de tudsz ezen kívül bármilyen épkezézláb okot mondani arra, hogy itt, a völgyben kezdjen el valaki várost építeni?

S mielőtt még válaszolhattam volna költőinek szánt kérdésére, máris tovább folytatta:

– Ostoba ötlet volt, barátom! Olyannyira, hogy miután szinte minden szökőévben jött valami sereg, amelyik aztán elfoglalta, feldúlta, kirabolta, felperzselte és földig rombolta a városkezdeményt, fogták magukat a helyiek, és felköltöztették Brünn a dombokra, ott, ahol most találsz a központot.

Amíg beszélt, átvágtunk egy parkolón, és egy aprócska ligetbe értünk, ahol három termetes gesztenyefa magasodott egy Mária-oszlop szomszédságában. A Szűzanya a kőhenger tetején eltörpülni látszott a hatalmas, sűrű lombkoronák közelségében. Azonban az egész ligetecske lilliputi méretűnek tűnt csupán a háttérrel uraló, irdatlan bazilika kötömege előtt.

– Mellesleg – folytatta Szapáry Tibi az idegenvezetést – a brünniek aligha értenének egyet az elméletemmel, miszerint eredetileg a folyó közelsége miatt kellett volna ilyen szerencsétlen helyre építeni a régi városközpontot, meg a Mária Mennybevitele-katedrális. A helyi legenda szerint ugyanis Erzsébet Richeza királyné jelölte ki az építendő templom helyét, mégpedig úgy, hogy íjjal kilövetett egy zászlót a Špilberkből, és ahová az fúródott, ott rakatta le az Istenháza alapjait. Mielőtt még megkérdeznéd, Milán barátom, ez az Erzsébet Richeza nem a mi Árpád-házi I. Bélánk felesége, Szent László mamája. Hanem a másik, aki élete során két férjet is elfogyasztott. Vagy talán hármat is. Először a csehek Vencel királya, aztán a Habsburgok III. Rudolfja hagyta özvegyen. Végül Lipai Henrikkel, a Cseh Királyság kormányzójával élt vadházasságban, mígnem az is jobblétre szenderült mellette. Úgy tűnik, értett ahhoz, hogy az utolsó lehelletéig kifacsarja az embert.

– Tibikém, ha az embere hagyta neki, hogy ő döntsön a katedrálisépítés helyszínéről taláalomra lövöldözgetve a Špilberkből, akkor csak tudhatott valamit.

– Csakhogy a legenda nem stimmel, mert a katedrális jóval előbb építették. Történelmi tény, hogy amikor a mi Szent Istvánunkat megkoronázták Fehérvárott, már állt itt egy szentély.

– Úgy érted, Esztergomban.

– Nem. Úgy értem, Fehérvárott.

– Mindegy.

– Nem mindegy, de most nem számít. Ez itt pedig tudod, hogy micsoda? – mutatott a fehér falú, két szintes, klasszicista épületre, amelynek a kerítése mellett tovább gyalogoltunk.

– Egyetem. Kolostor. Múzeum – vágtam rá sorban az összes lehetséges feleletet, ami csak eszembe jutott.

– Bizony, Milánom, ezek mindegyike. Ágoston-rendi apátság, amelyben a Masaryk Egyetem működteti a Gregor Mendel-múzeumot. Tudod, az apát, aki addig idéetlenkedett a zöldborsóval a kolostor kertjében, mígnem végül felfedezte az örökléstant...

– ...amihez Bolek Polívka is nagyon ért – vágtam közbe.

– Bolek? Nem értelek, Milánom.

– Hát a filmje, amit megnézettél velem, amíg a *Madzsarin* dolgoztál. Az örökség, avagy gútentág, faszikáim.

– De nagy marha vagy, Milán – bókolt a maga módján Szapáry Tibi, miután abbahagyta a kacagást. Aztán még mondott valamint, de azt már végképp elnyomta a zsivalyág és az egymásnak koccintott söröskorsók zaja, amely minden lépésünkkel egyre erősebbé vált.

Az apátság-egyetem-múzeum kőkerítése után következő épület sarkánál befordultunk egy fél focipályányi udvarra. Amerre szem ellátott, hosszú sörasztalok mellett hörpölték a habos komlófözetet a vendégek, a tér közepén elhelyezett, kör alakú söntés fölött pedig egy kiszuperált vörösréz serfőző tartály volt a tető.

– Tudom, Milán, hogy csábít a hely szelleme, de itt, az udvaron csak inni lehet. A tatárbifsztektért le kell mennünk a pincébe. Ott legalább hűvösebb is lesz.

Átfurakodtunk a vendégek között az udvar túloldaláig, aztán Tibor szélesre tárta előttem a bejárati ajtót, és pukedlizést imitálva így szólt:

– Kerekes Milán uram, Isten hozta a Starobrno söröző éttermében.

Még a csillárok is söröspalackokból voltak összerakva.

Nagysokára találtunk egy szabad asztalt. A pincér hamarosan ott termett, és Szapáry Tibi feladta a rendelést. Kisvártatva meg is érkezett a két szép, párás falú korsó, pompásan habzó serittallal a bendőjében.

– Élő sört iszunk, Milán – kezdte dicsérni a főzetet Tibi barátom. – Pasztörizálatlant. Ebben még elevenen lubickol az élesztőgomba. Aztán persze majd a te gyomrodban is. A volt cégemnél a csehek mindig ilyet szoktak itatni kitolásból a nyugati kollégákkal, amikor azok üzleti útra jönnek. Tudod, aki nincs hozzászokva az élő sörhöz, annak másnap eléggé a nehezére esik eredményesen képviselni az érdekeit a tárgyalásokon. De te ne aggodj, Milán, intenzív edzésben volt részed az elmúlt pár nap során. Bírni fogod.

Még ha volt is bennem némi aggodalom, elnyomta a remek sörital íze. Szinte ropogtatni lehetett benne a friss, kesernyés komlót.

– Ennél jobb Starobrnot sehol sem iszol, Milán. Csöveken érkezik közvetlenül a főzőtartályokból, innen, a fal túloldaláról.

Tibi addig dicsérte a pasztörizálatlan Starobrno erényeit, hogy megérkezett a második korsó is, a tatárbifsztekek egyetemben. A krémfinomra darált marhahús mellé mindenféle szósok, apróra vágott hagyma, őrölt kömény és jalapeño-paprika szegődtek társként a fa tálcán.

– Na de most már meséld el alaposabban, mit szóltál Bolek produkciójához? – kérdezte Milán, miközben az egyik szelet pirítását dörzsölgette fokhagymával.

– Zseniális. És nagyon cseh. Egyrészt szanaszét röhögöd magadat rajta, másrészt meg benne van a '89–90 körüli időszak minden reménye. Csalódása. Meg nyomora.

– Meg annak a nyomora, amikor az ember képtelen kezelni azt, hogy hirtelen több jut neki, mint amennyire valaha is érdemesnek képzelte magát, nemde? Nagy átok lehet az. Nehéz örökség – felelt Tibi.

– De Tibi, ha belegondolsz, ennek az ellenkezője is igaz. A te nagy örökség, nehéz átok dumádnak. Vagy hogy is volt – zavarodtam bele a ripoosztomba, aztán nagyot haraptam a finoman fűszerezett húsmasszával vastagon megkent pirításba.

– Ezt meg hogy érted? – szólalt meg Tibor.

– Hát úgy – fogtam bele teli szájjal csámcsogó válaszomba –, hogy kérdés: melyik a tragikusabb. Az, amikor valaki elhiszi, semmire sem viszi majd, és végül már egészen jól elvan ezzel. Vagy pedig az, amikor valaki meg van győződve róla, hogy az övé a világ, legalábbis az övé kellene, hogy legyen, aztán a valóság meg egészen másképp fest.

– Hazabeszélsz, Milán?

– Haza én! – feleltem. A tatárbifsztek-falat után küldtem egy öblösebb sörkortyot, aztán így folytattam: – Nézd meg, miről szól az elmúlt száz évben a magyar történelem! Mindig kellett valaki, akit össznépileg hibáztatni lehetett azért, mert a mindennapokban nyoma sem volt annak a dicsőségnek meg pompának, amiről gyerekkorunktól fogva azt sulykolódik belénk, hogy eredendő jussunk, ami Árpádék óta alanyi jogon jár nekünk. Mindig kellett valaki, akire rácastingoltuk az ügyeletes gonosz szerepét, hogy őt lehessen hibáztatni minden rosszért! Hogy lenne itt minden, ami szem szájnak ingere, mézzel meg Starobrnoval folyó kánaán, asztalainkon a tatárbifsztek kövér, ha csak az éppen ügyeletes gonosz nem lenne, aki ha megszűnne létezni, akkor minden egy csapásra jóra fordulna.

A kutya Szerbia! Az antant! Aztán a zsidó! A sváb! Meg a kulák! Újabbán meg a múltba révedő mélymagyar, a csípőből fasisztázó liberális, a hazaáruló kommunista! Válassz ízlésed szerint! A hanyatló Nyugat! Az orosz imperializmus! Gyíkemberek, háttérhatalom, világösszeesküvés!

– Bazdmeg, Milán! Inkább igyál még egy sört, csak ne ordibálj! Mindenki minket bámul. Itt nem értik, mit beszélsz, azt hiszik, velem van bajod. Úgyhogy nyugodjál le egy kicsit.

– Jól van, na – folytattam egy kiadós korty után, visszafogottabb hangon. – Annyit azért még hadd tegyek hozzá, hogy az elmúlt pár évben kezdek rájönni: bizonyos szempontból Trianon nagyon is jól jött nekünk.

– Nana, Milán, nana. Ezt hogy érted? – állt meg Tibi szája felé félúton a darálthús-maszarával megkent kenyérszelet.

– Megelőző csapás volt, Tibi! Ocsmány, igazságtalan, megalázó és fájdalmas! De visszatekintve van benne ráció! Ha maradtak volna elegenden nemzeti kisebbségeink, egy-két évvel a rendszerváltás után, amikor végül leesett a tantusz, hogy nem lesz itt két csettintésre Ausztria, akkora vérengzést rendeztünk volna közöttük szimpla kedélyjavítás gyanánt, hogy Jugoszlávia kutya fasza lett volna ahhoz képest!

– Meg vagy te kergülve, Milán! Ha odahaza is ilyeneket szoktál óbégatni a tatárbifsztekhez a kocsmában, akkor ideje elkezdened gyűjteni plasztikai sebészre. Vagy dzsúdóedzésre járni. Szükséged lesz rá. Amúgy meg – és itt fenéig ürítette a söröskorsót, aztán intett a pincérnek, hogy hozza a következőt – szerintem nincs igazad.

– Győzzél meg – riposztoltam.

– Kevered az okot a következménnyel. Az nem fordult meg a fejedben, hogy ha nincs Trianon, és kicsi korunktól abban növünk fel, hogy van román szomszéd, szlovák tanítónő, zsidó sógor meg szerb kolléga, akkor másképp lenne minden? Talán természetesebbnek vennénk, hogy nem feltétlenül kell mindenki másnak mindenről ugyanazt gondolnia, amit mi?

– Tököm tudja, mi lett volna, meg mi nem, Tibor – lett elegendő a filozófiai magasságokból, mielőtt még elértük volna őket. – Biztosan nem vagyok annyira okos, mint te.

Tüstént eszembe jutott, hogy Szapáry Tibi barátom aligha veszi jó néven, ha valaki a tudására tesz ironikus megjegyzéseket, úgyhogy nekiláttam árnyalni az üzenetet:

– Ugyan miért foglalkoznánk azzal, mi lenne, ha, amikor még a múltban sem lehetünk biztosak. Végeredményben erről szól a *Madzsari*-fejezet is, amit olyan ügyesen összehoztál, amíg én Bolek *Örökségét* néztem, nemigaz?

Máig nem tudom, Tibor valóban annyira meg volt győződve saját szellemi felsőbbrendűségéről, hogy észre sem vette a pár pillanattal korábban eleresztett, bókba csomagolt szurkapiszkat, vagy pedig válasza maga volt az ellentámadás. Tibi ugyanis pár pillanattal farkasszemet nézett velem, aztán felkacagott, és így szólt:

– Kedves Milánom, igazad lehet. Sőt, hozzátenném, hogy néha nem csak a több évszázados eseményeket nem látjuk tisztán, de azt illetően is tévképzeteink vannak, mi történt pár órával ezelőtt.

És mielőtt még alkalmam lett volna absztinens éjszakáink emlékeivel, pontosabban azok hiányával poénkodni, hozzátette:

– Tudod, amit te a *Madzsari* ma írott fejezetének hiszel, az már ki tudja, mióta készen van. Egyetlen betűje nincs, amit ma írtam volna le. Ja, mégis: mielőtt kinyomtattam volna, odatettem elé a fejezet számát.

– Ne szívass, Tibi.

– Miért, szerinted másfél óra alatt csak úgy összeütök négy flekknyi nyomdakész szöveget, amely ráadásul hemzseg valós történelmi utalásokkal? Azért annyira még én sem vagyok jó, barátom.

– Elmész te a francba, Tibor. Azt hittem, hogy tényleg tandemben dolgozunk, most meg kiderül, hogy te titokban már jóelőre megírtál ki tudja, mennyi fejezetet. Miben mesterkedsz?

Őszintén be lehettem pöccenve, mert Tibi mutatóujját az ajkához emelve próbált csitítani.

– Te csak ne csendesítsél engem, Tibi. Mennyi van kész a regényből? Megvan az egész, mi? Csak néhány fejezettel nem vagy elégedett, aztán elhívtál magadhoz egy hétre, hogy meglásd: én jobbat tudok-e írni? Ki vele, Tibi, mi ez az egész?

– Nyugi, Milán, mondom, ne kapd fel a vizet. És ne vonj le téves következtetéseket. Csak az első két fejezet volt készen, meg ez, a II. József-féle. És tényleg halványlila gőzöm se volt arról, hogyan juthatnék el a második rész végétől ideig. Mellesleg a Thököly-Rákóczi-Mikes-féle vonal baromi jó ötletnek tűnik. Nélküled soha nem jutott volna az eszembe. Milán, a szavamat adom rá, nincs több titkos *Madzsari*-fejezet a tarsolyomban. És a számítógépemben se. Barátom, én halál komolyan gondolom, hogy ez a mi közös ügyünk. Hogy partnerek vagyunk. Hogy ez a mi, közös regényünk lesz. Kerekes Milán-Szapáry Tibor: *Madzsari*. Nem maradt több titkom. De értsd meg: kellett, hogy inspiráljalak valamivel. És merd azt mondani, hogy nem jött be.

Be kellett látnom, igaza lehetett. A regény ugyanis egészen szépen gyarapodott, és minden fejezet mintha újabb inspirációt jelentett volna szerzőpárosunk soron következő tagjának a folytatáshoz. Arról nem is beszélve, hogy még ha az abszint és a cseh szeszipar egyéb remekbeszabott termékei be is iktattak egy-két filmszakadást, tudtam: Bolek Polívka szignója mellett a megírásra érdemes brünni figurák emléke is ott lesz majd a tarsolyomban, amikor felülök a Budapest felé tartó expresszre. Erről aztán eszembe jutott Bolond Bácsi. Szerencsére még épp időben.

– Basszus, Tibor! Fél hat múlt! Bolond Bácsi hatra vár minket, a bátyjával, aki, ha igaz, tudja, hol van Mona Lisa.

– Ha igaz – biggyesztette az ajkát Tibor. – De ne lepődj meg, ha majd letagadja, hogy valaha is beszélt volna veled. Vagy ha tényleg nem is emlékszik az egészre. Mert egyelőre csak egy dolog biztos: hogy bolond. Lehet, hogy nincs is bátyja.

– Nem vennéd a lelkedre, ha nem járnánk utána, ugye? Kérd a számlát, Tibi, aztán iszkiri.

Amint kiléptünk a szabadba, megcsapott minket az augusztusi hőség. Egyetlen szót sem szóltunk, csak izzadtunk, meg kapkodtuk a levegőt, főleg, miután felszenvedtük magunkat a Pellicovára a borostyánnal befutott kerítések utcácskáján. Így, hegymenetben, három sör után – Tibi esetében talán négy is volt az – éreztük igazán, mennyire meredek. Úgyhogy mire Bolond Bácsi háza elé értünk, erejük sem maradt arra, hogy felkurjantsunk neki, csak pihegtünk a combunkra támaszkodva, előre hajolva, mint két maratoni futó, aki ehanyagolta az edzést.

De nem is volt szükség rá, hogy hangoskodással hívjuk fel magunkra a figyelmet. A lépcsőházból ugyanis léptek hallatszottak közeledni, aztán nagyot nyikordult, és kitarult az ajtó.

Egy Tibivel és velem hasonló korú fickó lépett az előkertbe. Szűk szabású farmert, valamint feltúrt gallérú pólóinget viselt – úgy nézett ki, mintha annak az öltönyös srácnak lett volna a kissé idősebb, sportosabb kivitelű rokona, aki pár nappal korábban Szapáry kék szemű, fekete hajú kiválasztottjának csapta a szelet a *Metro Music Clubban*. Mondott valamit csehül, amiből csak annyit értettem, hogy *magyari*, mire Tibor, már amennyire erejéből tellett, heves bólogatásba kezdett, aztán kipréselt magából egy elfúló *anót* is. Erősen fújtatva elindultunk felfelé. A szívtiprónak öltözött fickónak minden lépcsőfordulóban meg kellett állnia, hogy bevárjon minket, mígnem végül benyitott az egyik lakás ajtaján.

Odabent, még mindig ugyanabban a kopott pizsamában, amit egy nappal korábban viselt, Bolond Bácsi várt ránk. Ekkor döbbsentem rá, mennyire hasonlított a fickóra, aki lejött beengedni mindket, és egyúttal az is tudatosult bennem, hogy Bolond Bácsit bizony több évtized választja el attól, hogy valóban bácsi legyen. Csak hát így, egy alapos borotválkozás meg hajvágás, valamint ruhatár-frissítés – de legalábbis egy pizsamamosás – nélkül éppen úgy nézett ki, mintha.

Bolond Bácsi félénk tekintettel végigmért minket, aztán hangosan nyelt egyet, s végül, szemlátomást roppant erőfeszítést feccölve abba, hogy hangja nehogy megremegjen, megszólalt:

– Ó a bátyám, és tudja, hol kell keressétek a kaméleonotokat.

Aztán sietősen visszavonult a szoba legsötétebb sarkában terpeszkedő fotelbe.

Az idősebb testvérhez fordultam, és így szóltam:

– Hála a jó Istennek. Szapáry Tibi barátom – intettem cimborám felé, aki még mindig levegő után kapkodott – már készen áll arra, hogy a Dunának menjen, már ha lenne itt Duna persze, annyira siratja az ő Mona Lisáját. Ez a kaméleon neve, Mona Lisa. Így nevezte el. Ha megkérítek rá, biztosan elmondja, miért. Ja, én meg Kerekes Milán vagyok.

Az idősebb testvér értetlenkedő grimaszt vágott, aztán az öccséhez fordult:

– *Cože?*

Milán mintha közbe akart volna szólni, de hiányzott hozzá szuflából. Bolond Bácsi megelőzte.

– Ő Štěpán, a bátyám. Nem ért magyarul. Én meg Miroslav vagyok.

Aztán szégyellősen hozzátette:

– Szólíthatok Mireknek.

– Na, most már végképp semmit sem értek. Azt hittem, magyar vagy, vagy legalábbis félig-meddig az, hogy ennyire jól beszéled a nyelvünket. De akkor meg a testvéred miért nem ért semmit se belőle?

– Cseh vagyok. Két éve tanultam meg magyarul.

– Az igen! Minden elismerésem. Tehát már két éve eljutottál arra a szintre, hogy ilyen jól beszélsz. Le a kalappal, barátom! Még akcentusod sincsen.

– Nem, nem, félreértettél. Mármost... biztosan én fogalmaztam rosszul. Úgy értettem, hogy két éve tanultam meg magyarul.

Aztán, mint aki attól tart, még hencegésnek tűnhet, amit mond, lesütött szemmel hozzátette:

– Két éve, tavasszal.

– Egyetlen tavasz alatt tanultál meg így magyarul? Hihetetlen! Zseni vagy, barátom! – feleltem, be kell valljam, attól a megfontolástól sem mentesen, hogy bókommal talán sikerül majd kissé oldanom a gátlásait. Hogy két idegennel társalogjon, szemlátomást roppant erőfeszítésébe tellett Bolond Bácsinak... akarom mondani Mireknek. Ám tüstént nyilvánlávává vált, hogy elismerő szavaimmal éppen a kívánt hatás ellenkezőjét értem el. Mirek ugyan is elvörösödött, és kimenekült a kényelmetlen helyzetből – futólépésben, a konyha felé.

A konyhaajtóból még visszafordult:

– Főzök nektek teát!

Erre már Szapáry Tibinek is megjött a hangja.

– Ne teát, sört! Nekem azt hozzál, ha van!

– Van az is – hallatszott a konyhából, aztán ráült a csönd a szobára, ahol hárman maradtunk: Tibor, Štěpán és én.

Szapáry Tibi törte meg a csendet. Csehül kérdezett valamit az idősebbik testvértől, anélkül, hogy akár egy fél pillantást is vetett volna rám. Mintha ott se lettem volna.

Éppen kezdtem volna fészkelődni ültömben, hogy felhívjam rá a figyelmét: talán illendő volna fordítania, miről diskurálnak, ám ekkor a konyhában, a vízforraló sustorgásával a háttérben, kissé álmatag hangon megszólalt Mirek:

– Az öcséd mondta Milán barátomnak, hogy talán tudsz segíteni abban, hogy megtaláljam a kaméleonomat. Pár napja tűnt el, a *Kocma a hülye helyen* mellől. Hiányzik nagyon, meg aggódom is érte. Elmondanád, kérlek, mit tudsz arról, hol lehet?

Štěpán vette magához a szót. Jó hosszan magyarázott, Tibi pedig hol aggodalmaskodva, hol pedig bizakodó tekintettel hallgatta, olykor pedig lelkesen bólogatott. Amint Štěpán a mondandója végére ért, ismét felharsant a konyhából Mirek hangja. Arról, ahogyan intonált, a nyolcvanas évek VHS-korszakának alámondásos videókazettái jutottak az eszembe.

– Hallottam, tegnapelőtt éjjel vitték el, ugye? Én aznap itt, a hegyen, az *U Albertában* iszogattam néhány haverral, aztán meg elmentünk a *Tabarinba*. Tudod, ott egyszerűen lehetetlen nem összeszedni valami csajt. Odateveredtünk a cimborákkal négy negyven körüli nőci mellé, aztán amikor lement az éjfél sztriptíz, meg a chippendale show is, az egyikük lakásán folytattuk. Mire hajnalodni kezdett, kettő megvolt a négyből. Ne csillogjon annyira a szemed, cimborá, nem egyszerre, hanem külön-külön. De nem ez a lényeg. Mirek, hozz nekem is egy sört, légy szíves! – fordította szóról szóra még bátyja őhozzá intézett szavait is Miroslav, aztán megjelent a szobában két hasas korsóval, és két nyitott packlack Páterrel, utána pedig visszasietett a konyhába.

Štěpán folytatta, és Mirek is tovább tolmácsolt a konyhából.

– Majd én töltök neked, ne haragudj rá. Tudod, az öcsém kicsit szégyellős.

Aztán összekoccantak a fél literes korsók, és Štěpán tovább beszélt. Mirek már meg sem várta, hogy bátyja a mondandója végére érjen, hanem szinkronban szolgáltatva a magyar fordítást.

– A lényeg az, hogy hajnalban a Špilberken át jöttem haza. Szeretek arra jönni, jót tesz az ilyen éjszakák után kiszellőztetni a fejemet. Na szóval. Jöttem lefelé a hegyoldalon, és láttam, hogy az egyik teraszösvényen, a padon három tajtrészeg srác adja szájról szája a slivovicás üveget. Előttük meg, a macskaköveken elnyúlva, békésen aludt egy kaméleon.

Láttam, ezen a ponton Szapáry Tibi csak nehezen állta meg, hogy ne vágjon közbe egy halom kérdéssel, de csendre intettem.

– Amikor közelebb értem, az egyik srác, ilyen yuppieféle, aki a munkaidőn kívül is fontosnak tartja, hogy menedzsernek nézzen ki, éppen azt kérdezgette a többitől, hogy ugyan mit csináljon a döggel. Ne nézz így rám, nem én dögöztem le. Csak idézek. Aztán azt is mondta, hogy el kellene adni, mert egy ilyen állat baromi sokba kerül. Erre egy másik azt felelte, az hiba volna, mert könnyen lebukhatnának, elvégre ilyen kaméleonból nem kószál olyan sok a brünni utcán. Ekkor a fickó, aki előtt a jószág hevert, azt mondta, hogy szerinte másnap délutánra kellene szervezniük egy kerti partit, ahol aztán levágják, megnyúzzák, nyársra húzzák, és megsütik. Meg valami faszkalapról beszélt, aki meg akarta dugni Markétát, de ezt nem értettem pontosan. Utána meg röhögtek mind, hogy úgysem ettek még zöld gyíkot roston sütvé. Erre az egyik megszólalt, hogy „apropó zöld”, aztán sodort egy fél trombitányi jointot. Szépen körbeadták, aztán meg csak lazultak, a pad támlájának dőlve, csukott szemmel, arcukat a csillagos égnek fordítva. Ekkor odalopódtam, felnyaláboltam a kaméleont, és továbbindultam a lefelé tartó ösvényen. Túlságosan be voltak állva ahhoz, hogy észrevegyenek.

– Tudod, hogy hol van most? – kérdezte Szapáry Tibi csehül, és egy szempillantással később a konyhából Mirek, magyarul.

– Nem, de azt biztosan mondhatom, hogy jó helyen – hallatszott a felelet cseh-magyar sztereóban. – Szívesen elmondom, hol folytasd a keresést. De először meg kell egyeznünk valamiben.

Aztán Štěpán felemelte a hangját, és átkiabált a konyhába. Mirek azt is azonnal fordította.

– Mirek, elfogyott a sör. Szaladj le a pincébe, és hozz fel néhány palackkal. Tegnapelőtt vettem két ládával, csak lusta voltam felcipelni.

Mirek, miután lefordította bátyja szavait, válaszolt valamit csehül. Ezúttal Szapáry Tibi tette meg magát önkéntes tolmácsnak:

– Máris hozom, Štěpánek!

Mirek kifelé jövet letett elélem egy csészényi kellemesen illatozó, citromos teát, aztán felmarkolt a fogas melletti szekrénykéről egy kulcscsomót, és kilépett az ajtón.

Štěpán angolra váltott.

– Azt akarom, hogy mindketten értsétek, amit most mondok. Nincs sok időnk, mielőtt Miroslav visszatér. Úgyhogy most jól figyeljetelek.

Behömpintett a sörébe aztán így folytatta:

– Ismeritek azt a viccet, amikor a szoftverfejlesztőt leküldi az anyukája a boltba?

Szapáry Tibi bólintott egyet, és *yes*-szel felet – éppen abban a pillanatban, amikor én a fejemet ingatva rávágtam, hogy *no*.

– Tehát leküldi az anyja a szoftverfejlesztőt a boltba. „Hozzál kenyeret, fiam, és ha van tojás, tizedet.” Negyed óra múlva a szoftverfejlesztő visszatér, két jókora szatyorral, és kipakol a konyhaasztalra tíz vekni kenyeret. „Tíz kenyér? Miért, fiam?” – kérdezi a mama. Mire a szoftverfejlesztő így felel: „Volt tojás.”

Beletelt két pillanatba is, mire leesett, de végül kacagtam egy jót. Szapáry kevésbé értékelte a poént, és nem is reagált rá, csak kiitta, ami még maradt a söréből, aztán úgy csinált, mintha azt tanulmányozná, hogyan szikkad a korsó szélén a habfátyol.

Štěpán folytatta.

– Mirek is olyan, minte a viccbeli szoftverfejlesztő, csak még olyanabb. Mellesleg igazat mondott, két évvel ezelőtt, egyetlen tavasz alatt tanult meg magyarul úgy, ahogyan most is

beszél. És tudjátok, miért? Mert valahol azt olvasta, hogy von Neumann, Szilárd, meg Teller úgy nyilatkoztak: a magyar nyelv logikája segítette őket az analitikus gondolkodásban. Arról, hogy mennyiben segítette öcsémet a munkájában a magyartudás, fogalmam sincs. Előtte is ontotta, és azóta is ontja a zseniálisnál zseniálisabb ötleteket. Ötleteket, amelyeket csak velem képes megértetni, és egyáltalán nem amiatt, mert annyira okos volnék. Lefordít ő mindent, különösebb szellemi erőfeszítés nélkül, szinkronban, vagy akár emlékezetből is. Csak ne kívánjátok tőle, hogy bármit is a saját szavaival, érthetően elmagyarázzon. Az nem megy neki. Én vagyok az egyetlen a földön, aki mindig képes vagyok eljutni oda, hogy végül felfogjam, mit akar mondani. És néha még nekem sem egyszerű. Hiába, na, nyolc perccel öregebb vagyok, biztos a korral jár. Mindenesetre Mirek és én már tíz éve tartjuk az évente bejegyzett legtöbb szabadalom rekordját Csehországban. Ő kitálja, én aztán megértem, és amint megértettem, prezentálom, levédetem és eladom az ötletet. Így osztozunk a bizniszen. Testvériesen.

Belekortyolt a sörébe, aztán folytatta:

– Megmondom, hol találjátok meg a kaméleonotokat. Egyvalamit kérek cserébe. Megígéritek, hogy soha a büdös életben nem fogjátok Mireket még egyszer Bolond Bácsinak nevezni.

– *Sure, sure, never ever again* – fogadkoztunk mindketten, és Szapáry Tibi csehül is nyomatékositotta válllását.

– Holnap, ugyanígy este hatkor, várjatok itt a ház előtt. Elviszlek ahhoz, akinek tovább adtam a Mona Lisátokat. Nyugalom, a lehető legjobb kezekbe kerül.

– Miért nem most viszel el hozzám? – kérdezte Tibor, még mindig angolul.

– Azért, mert ha jól saccolom, most fejezted be kábé a hatodik sörödet, és Mirek most tart felfelé a pincéből azzal, amelyik a hetedik lesz. Én pedig komolyan mondtam, hogy Mona Lisád a lehető legjobb kezekbe került. Akinél most van, az tényleg szereti az állatot, és számít neki, hogy jó sora legyen. Ha meglát ilyen állapotban, esze ágában sem lesz visszaadni. Úgyhogy holnap, este hatkor, ugyanitt.

– *All right, all right* – kapitulált Szapáry Tibi. Aztán körülnézett, közelebb hajolt Štěpánhoz, és a tőle telhető legalázatosabb, kérlelő arckifejezést öltve, halk, rimánkodó hangon elkezdett valamit magyarázni neki csehül.

Amikor befejezte mondandóját, ismét nyílt a bejárati ajtó, és a szobába lépett Mirek, két palack Pilsner Urquell a kezében.

Štěpán felemelte a hangját, Mirek pedig gépiesen, másodperc-töredéknyi fáziskéséssel máris ismételte magyarul a válaszát:

– Segítek megkeresni a kaméleonodat, Mona Lisát, és ennyi legyen elég. Új állást azért már hadd ne én keressek neked. Itt a söröd, fogjad. Jól fog esni hazafelé menet – aztán kitessékelt minket az ajtón. ■ ■ ■

■ **Haklik Norbert** (Ózd, 1976): író, műfordító, újságíró. Az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar magyar-angol szakán diplomázott. Több próza- és fordításkötete jelent meg, recenzióival gyakran találkozni a lapokban. Legutóbbi könyve a tavaly megjelent *Tom Hanks a vizek felett* c. regény.

